

Dunja Duić, Mag. Iur., Doktorandin der Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität in Zagreb

DIE FALLANALYSE: LAUTSI V. ITALIEN (DAS EUROPÄISCHE GERICHTSHOF FÜR MENSCHENRECHTE)

Zusammenfassung:

Der Fall Lautsi v. Italien wurde dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte von italienischer Staatsbürgerin mit Herkunft aus Finnland, Soile Lautsi, vorgelegt, die im Jahr 2002 von einer italienischen öffentlichen Schule verlangt hat, Kruzifixe aus den Klassenräumen zu entfernen. Die Große Kammer des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte hat am 18. März 2011 das endgültige Urteil im Fall Lautsi v. Italien gefällt. Nach dem Ermessen der Großen Kammer stellen die Kruzifixe keine Verstöße gegen die Menschenrechte dar, was im Gegensatz zum Gerichtsurteil von November 2009 steht. Die Autorin analysiert in ihrer Arbeit die Ereignisse, die dem Urteil des Gerichtsrates des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte vom 3. November 2009 vorangegangen sind, das Urteil vom 3. November 2009 selbst, dann das endgültige Urteil vom 18. März 2011 und die Reaktionen nach dem Urteil. Weiter in der Arbeit wird die gesetzliche Regelung in der Republik Kroatien dargestellt, welche die Autorin mit der italienischen Situation vergleicht. Abschließend bietet die Autorin ihre eigene Überlegungen zum Urteil und seinen eventuellen Einfluss auf die Zukunft.

Schlagwörter: Europäischer Gerichtshof für Menschenrechte, Europarat, Lautsi v. Italy

Ivana Rešetar Čulo, mag.iur., doktorandica
Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku

Pregledni znanstveni rad
UDK: 364.65-053.9(4-76EU)
341.231.14-053.9(4-67EU)
342.7-053.9(4-67EU)

ZAŠTITA PRAVA STARIJIH OSOBA U EUROPI: TRENUTNO STANJE, NEDOSTATCI I IZAZOVI

Sažetak: U vrijeme sveprisutnog demografskog trenda starenja kako svjetskog, tako i europskog stanovništva, i izazova koje taj trend sa sobom donosi, pitanje zaštite prava starijih osoba postaje iznimno važno. Heterogenost starije populacije, širenje ageisma, kao i specifične potrebe i ranjivost starijih osoba, utječu na izloženost starije populacije brojnim kršenjima ljudskih prava. Nasilje, siromaštvo, socijalna isključenost, diskriminacija i u okviru rada Vijeća Europe: Preporuci CM/Rec(2014)2 Odbora ministara državama članicama o promicanju ljudskih prava starijih osoba.

Ključne riječi: starije osobe, prava starijih osoba, ljudska prava, Europska unija, Vijeće Europe

1. UVOD

Demografski trend starenja stanovništva, koji je osobito izražen u Europi, utječe na sva područja ljudskog života i sa sobom donosi brojne izazove. Pritisak na mirovinski i zdravstveni sustav i sustav socijalne skrbi, a time i pritisak na proračun i fiskalni sustav, nedostatak radne snage i potreba prilagođavanja tržišta rada starijoj populaciji, samo su neki od njih. U ovom kontekstu pitanje odnosa društva prema starijima postaje iznimno važno. Nažalost, starije se osobe sve češće percipiraju kao teret društva i socijalni problem što, u kombinaciji s heterogenošću, specifičnim potrebama i vulnerabilnosti starije populacije, dovodi do izloženosti starijih osoba brojnim kršenjima ljudskih prava. Nasilje, siromaštvo, socijalna isključenost, diskriminacija i nedostatak posebnih mjera, mehanizama i usluga namijenjenih zadovoljavanju specifičnih potreba starijih, samo su neki od primjera kršenja prava starijih. Osim analize trenutnog položaja starijih osoba i postojećeg pravnog okvira za zaštitu prava starijih na razini Europske unije i Vijeća Europe, cilj ovoga rada je ukazati na aktivnosti, koje se poduzimaju radi poboljšanja položaja starijih osoba u Europi, ali i upozoriti na nedostatke i buduće izazove u zaštiti starije populacije, prvenstveno na potrebu usvajanja sveobuhvatnog, pravno obvezujućeg instrumenta za zaštitu prava starijih osoba na europskoj razini.

2. STARENJE STANOVNIŠTVA U EUROPI

2.1. OPĆENITO O POJMU STARIJE OSOBE

Pojmovno razlikovanje, s jedne strane starenja i starosti kao bioloških procesa i faza, a s druge strane, starije dobi i starije osobe kao društveno konstruiranih fenomena, je iznimno važno za razumijevanje problematike zaštite prava starijih osoba. No, prilikom pokušaja definiranja i razgraničenja navedenih pojmova nailazimo na brojne poteškoće. Iako je starenje biološki proces, koji započinje samim rođenjem i kroz koji prolazi svaki čovjek, a starost posljednje razvojno razdoblje u ljudskom životu, sam proces starenja je individualan i ovisi o brojnim čimbenicima, poput životnih uvjeta pojedinca, tjelesnih i genetskih predispozicija osobe i brige za vlastito zdravlje.¹ Stoga se biološka i kronološka dob pojedine osobe nužno ne podudaraju.² S druge strane, starost, odnosno starija dob, nije isključivo biološki fenomen, već društveno konstruiran pojam čije određenje u velikoj mjeri ovisi o političkim, ekonomskim i sociokulturnim čimbenicima.³

S obzirom na brojnost čimbenika, koji utječu na određenje granice početka starije dobi, kao što su razlike u očekivanom trajanju života pri rođenju u pojedinim svjetskim regijama, razlike u stupnju razvijenosti pojedinih područja i razlike u percepciji starijih osoba u pojedinim kulturama, danas na međunarodnoj i regionalnoj razini ne postoji općeprihvaćena definicija starije osobe. Iako postoje definicije starije osobe utemeljene na promjeni društvene uloge pojedinca, ili pak, definicije utemeljene na promijenjenim sposobnostima pojedinca, najraširenije su one čija je temeljna odrednica kronološka dob pojedinca.⁴ Međutim, na svjetskoj razini ne postoji standardna numerička granica početka starije dobi. Ujedinjeni narodi u kategoriju starijih osoba svrstavaju sve osobe starije od 60 godina, dok se u Europi granica starije dobi najčešće veže uz zakonsku dob za umirovljenje, pa se starijim osobama smatraju sve osobe starije od 65 godina života.

Pokušaje definiranja pojma starije osobe dodatno otežava činjenica da su starije osobe heterogena skupina, čiji se pripadnici razlikuju po spolu, etničkoj pripadnosti, obrazovanju, zdravstvenom stanju i drugim osobinama, pa je (starija) dob samo jedan od elemenata identiteta osobe.⁵ Definicije starije osobe, čija je temeljna odrednica kronološka dob, dakle, olakšavaju prikupljanje statističkih podataka o starijoj populaciji i primjenu općih mjera za zaštitu ove društvene skupine. No, prilikom kreiranja politika i poduzimanja konkretnih mjera za zaštitu prava starijih osoba na određenom području, trebalo bi uvažavati gore navedene različitosti, te mjere i politike usmjeravati na uže definirano, ciljanu skupinu unutar opće kategorije starijih osoba.

1 Vidi detaljnije Roksandić, Sunčana et al.: „Zdravstvena prava za starije osobe u Republici Hrvatskoj”, *Medicus*, sv. 14, br. 2, 2005., str. 313.

2 *Ibidem*.

3 Sokalska, Maria E.: „Longevity – A New Legacy of the Twentieth Century”, *European Journal of Health Law*, br. 4, 1997., str. 219.

4 Definicije utemeljene na promjeni društvene uloge pojedinca kao kriterij svrstavanja neke osobe u kategoriju starijih osoba koriste promjenu društvene uloge te osobe, npr. umirovljenje, prestanak skrbi za odraslu djecu, nastupanje menopauze i sl. Definicije utemeljene na promijenjenim sposobnostima pojedinca kao odrednicu starije dobi koriste psihofizičko stanje osobe. Definicije čija je osnovna odrednica kronološka dob u kategoriju starijih osoba svrstavaju sve osobe starije od fiksno određene dobne granice neovisno o psihofizičkom i funkcionalnom stanju pojedinca. Vidi detaljnije: *Definition of an older or elderly person, Proposed Working Definition of an Older Person in Africa for the MDS Project*, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>

5 Zelenev, Sergej et al., ur.: *Vodič za nacionalnu implementaciju Madridskog internacionalnog plana akcije o starenju*, Ujedinjeni narodi, New York, 2008., str. 12.

2.2. DEMOGRAFSKA SLIKA EUROPE

S obzirom na to da je stanovništvo nositelj razvoja, demografske promjene su jedan od najvažnijih čimbenika, koji utječu na socijalne, ekonomske, političke i druge transformacije u društvu. U Europi su posljednjih desetljeća izražena dva glavna demografska trenda: ukupna depopulacija i starenje stanovništva. Glavne uzroke starenja europskog stanovništva i smanjenja ukupnog broja Europljana možemo pronaći u opadanju stope fertiliteta i produljenju očekivanog trajanja života.⁶ No, na današnju demografsku sliku Europe utjecali su i specifični čimbenici poput ratova i raspada država u zadnjim desetljećima 20. stoljeća; razlike u vremenu postizanja najviših i najnižih stopa fertiliteta u pojedinim državama; i razlike u stopama ekonomske aktivnosti država.⁷ Primjerice, Finsku je „baby boom“ zahvatio 1945/46. godine, Njemačku 1960-tih godina, a Španjolsku tek 1970-tih godina, što je rezultiralo time da su se skandinavske zemlje ranije morale suočiti s izazovima starenja stanovništva od ostalih europskih država.⁸

Danas u Europi (uključujući Tursku i Rusku Federaciju) živi oko 820 milijuna stanovnika.⁹ Od toga broja u Bjelorusiji, jedinju europskoj državi, koja nije članica Vijeća Europe, živi oko 9,4 milijuna stanovnika.¹⁰ Od ukupnog broja Europljana 28 država članica Europske unije nastanjuje oko 505 milijuna stanovnika.¹¹ O depopulaciji Europe govori podatak da se udio europskog stanovništva u ukupnoj svjetskoj populaciji smanjio s 22%, koliko je iznosio 1950. godine, na svega 12% u 2008. godini.¹² Predviđa se da će se taj trend nastaviti i da će udio europskog stanovništva u ukupnoj svjetskoj populaciji 2050. godine iznositi samo 7%.¹³ Prema projekcijama Ujedinjenih naroda broj stanovnika Europe će se do 2050. godine smanjiti za 100 milijuna.¹⁴ Stope fertiliteta u nekim su europskim državama poput Češke, Njemačke i Italije toliko niske da bi, ukoliko ne dođe do njihova povećanja i do masovne imigracije, ti narodi do 2250. godine mogli izumrijeti.¹⁵ Stopa fertiliteta u Europi je s 1,8 djece po ženi u 1990. godini, pala na svega 1,4 djeteta u 2002. godini.¹⁶ Stopa fertiliteta u EU-27 je 2011. godine iznosila svega 1,57 živorođene djece po ženi.¹⁷

S druge strane, europsko je stanovništvo najstarije na svijetu.¹⁸ Prema podacima iz 2010. godine u svijetu živi ukupno 759 milijuna osoba starijih od 60 godina.¹⁹ Od toga broja u Europi živi

6 *Resolution 1502 (2006) „Demographic challenges for social cohesion*, Council of Europe, Parliamentary Assembly, službene web stranice Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/tao6/ERES1502.htm>, paragraf 1.

7 *Regional Dimensions of the Ageing Situation*, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2008., str. 123.

8 *Ibidem*.

9 *Population, Development and the Environment 2013.*, službene web stranice Ujedinjenih naroda, http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/development/pde_wallchart_2013.pdf

10 *Ibidem*.

11 *Eurostat – Tables, Graphs and Maps Interface (TGM) table, Population on 1 January*, službene web stranice Eurostata, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>

12 *Regional Dimensions of the Ageing Situation*, op. cit. (bilj. 7), str. 119.

13 *Ibidem*.

14 *Resolution 1502 (2006)*, loc. cit. (bilj. 6)

15 *Regional Dimensions of the Ageing Situation*, op. cit. (bilj. 7), str. 120.

16 *Resolution 1502 (2006)*, op. cit. (bilj. 6), paragraf 2.

17 Robustillo, Silvia Andueza et al.: *EU Employment and Social Situation, Quarterly Review*, European Union, 2013., str. 11.

18 Puljiz, Vlado: „Dokumentacija, Demografski trendovi u Europi”, *Revija za socijalnu politiku*, god. 12, br. 2, 2005., str. 265.

19 *Current Status of the Social Situation, Well-Being, Participation in Development and Rights of Older Persons Worldwide*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, 2011., str. 2.

čak 161 milijun.²⁰ Osim apsolutnog broja starijih osoba, o starenju europskog stanovništva govore i ostali pokazatelji: medijan dobi, koeficijent starosti i koeficijent dobne ovisnosti. Prema podacima iz 2009. godine svjetski medijan dobi je 28 godina, što znači da je pola svjetske populacije starije, a pola mlade od 28 godina.²¹ Medijan dobi u Europi je 40 godina, dok je, primjerice, medijan dobi u Africi 19 godina.²² Medijan dobi u EU-27 je 2012. godine bio 41,5 godina.²³ Udio osoba starijih od 65 godina u ukupnom broju stanovnika država članica EU-27 je 2012. godine iznosio 17,8%.²⁴ Usporedbe radi, udio starijih osoba u ukupnoj populaciji zemalja EU-27 je 1985. godine bio 12,8%.²⁵ Predviđa se da bi udio starijih osoba u ukupnom stanovništvu u Europi do 2050. godine mogao porasti na 30%.²⁶ Stanovništvo Republike Hrvatske s prosječnom starosti od 41,7 godina i udjelom osoba starijih od 65 godina u ukupnom stanovništvu u iznosu od 17,7% je među najstarijima u Europi.²⁷ Koeficijent dobne ovisnosti starijih, odnosno pokazatelj udjela osoba starijih od 65 godina u odnosu na radno sposobno stanovništvo u dobi od 15 do 64 godine, u državama Europske unije bio je 27 a 2012. godine 26,8%, što znači da je na gotovo svake četiri osobe u dobi od 15 do 64 godine, dolazila jedna osoba starija od 65 godina.²⁸ Prema podacima iz 2011. godine očekivano trajanje života pri rođenju u Europskoj uniji je 77,4 godine za muškarce i 83,2 godine za žene.²⁹

Proces starenja svjetskog stanovništva ima dvije zanimljive značajke, koje su posebno izražene u Europi, a to su: feminizacija starije populacije i starenje starije populacije. Na 100 žena starijih od 60 godina u Europi dolazi svega 72 muškarca.³⁰ U dobnoj skupini iznad 80 godina odnos je 50 muškaraca na 100 žena, što znači da u toj dobnoj skupini ima dvostruko više žena nego muškaraca.³¹ Njemačka, Ruska Federacija, Italija, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo su europske države s najvećim brojem osoba starijih od 80 godina.³² U svakoj od njih živi između 3 i 4 milijuna osoba u dobnoj skupini iznad 80 godina.³³ Prema podacima iz 2008. godine u EU-27 od ukupno 84,6 milijuna osoba starijih od 65 godina, njih je 21,8 milijuna bilo starije od 80 godina.³⁴

20 *Ibidem*.

21 *World Population Ageing*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York, 2009., str. IX.

22 *Ibidem*, str. 17.

23 Robustillo, op. cit. (bilj. 17), str. 7.

24 *Ibidem*.

25 Borg, Peter Paul et al., eds.: *Active ageing and solidarity between generations, A statistical portrait of the European Union 2012*, Eurostat, European Union, 2012., str. 7.

26 *Resolution 1502 (2006)*, op. cit. (bilj. 6), paragraf 3.

27 Ostroški, Ljiljana, ur.: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništvo prema spolu i starosti*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2013., str. 10.

28 Robustillo, op. cit. (bilj. 17), str. 8.

29 *Ibidem*, str. 13.

30 *World Population Ageing*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York, 2013., str. 35.

31 *Ibidem*.

32 *Ibidem*, str. 32.

33 *Ibidem*.

34 Giannakouris, Konstantinos: „Population and social conditions; Ageing characterises demographic perspectives of the European societies“, *Statistics in focus*, br. 72, 2008., Eurostat, str. 1.

2.3. IZAZOVI STARENJA STANOVNIŠTVA

Usljed starenja stanovništva dolazi do brojnih promjena u različitim segmentima osobnog, obiteljskog i društvenog života. Starenjem se mijenjaju individualne potrebe pojedinca. Primjerice, javlja se potreba za korištenjem zdravstvenih usluga i usluga u sustavu socijalne skrbi prilagođenih starijoj populaciji, kao i potreba za kulturnim i društvenim sadržajima namijenjenim starijim osobama. U isto vrijeme pod utjecajem starenja populacije i drugih demografskih trendova, kao što su migracije i urbanizacija, dolazi do brojnih promjena u strukturi obitelji. Sve je manje višegeneracijskih obitelji u kojima su se članovi obitelji brinuli za starije i nemoćne.³⁵ U Europi je posljednjih desetljeća izražen trend povećanja stopa razvoda braka i pada stopa sklapanja braka.³⁶ Bračna zajednica se zamjenjuje kohabitacijom partnera.³⁷ Zbog produljenja očekivanog trajanja života sve su češće situacije kada osobe, koje i same spadaju u kategoriju starijih, imaju žive roditelje za koje se trebaju brinuti.³⁸ Sve ove promjene na osobnoj i obiteljskoj razini života nastale pod utjecajem starenja stanovništva uvelike utječe na potrebu prilagodbe društva u cjelini izazovima demografskog starenja.

Ključni izazovi starenja stanovništva u Europskoj uniji, ali i u ostatku Europe, jednaki su oni na globalnoj razini i odnose se na rješavanje problema vezanih uz:

1. pritisak na proračun i fiskalni sustav;
2. pritisak na mirovinski sustav i sustav socijalne skrbi;
3. prilagođavanje gospodarstva, a posebno tržišta rada starijoj populaciji;
4. nedostatak radne snage;
5. potrebu za većim brojem zdravstvenih radnika;
6. povećanu potrebu za zdravstvenim uslugama prilagođenim potrebama starije populacije i uslugama dugotrajne skrbi za starije osobe i
7. potencijalne međugeneracijske sukobe oko raspodjele resursa.³⁹

Prilikom osmišljavanja politika i strategija za rješavanje ovih izazova, na starenje populacije se ne smije gledati isključivo kao na problem, a starije osobe percipirati kao teret društva, već u obzir treba uzimati veliki potencijal starijih osoba i njihov dosadašnji doprinos društvu. Politike, mjere i strategije moraju biti usmjerene na dugoročno rješavanje ovih izazova i mijenjanje svijesti cjelokupnog društva o procesu starenja i starosti. Naglasak se u posljednje vrijeme pokušava staviti na aktivno starenje, odnosno cjeloživotni proces optimiziranja mogućnosti na području zdravlja, sudjelovanja i sigurnosti, kako bi se poboljšala kvaliteta života u starijoj dobi.⁴⁰ Ciljevi su aktivnog starenja produljenje očekivanog trajanja života provedenog u zdravlju, poboljšanje kvalitete života i sudjelovanje i doprinos svih osoba, pa tako i starijih, životu zajednice.⁴¹

35 O utjecaju raspada višegeneracijskih obitelji na položaj starijih osoba u društvu i mijenjanju odnosa društva prema starijoj populaciji vidi detaljnije: Whitton, Linda S.: „Ageism: Paternalism and Prejudice“, *DePaul Law Review*, sv. 46, 1996. – 1997., str. 458. – 459.

36 Puljiz, op. cit. (bilj. 18.), str. 265.

37 *Ibidem*, str. 267.

38 Borg, loc. cit. (bilj. 25)

39 *Ibidem*.

40 *Ageing and Life Course, What is „active ageing“?*, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/

41 *Ibidem*.

3. POLOŽAJ STARIJIH OSOBA U EUROPI

Vulnerabilnost starijih osoba u kombinaciji sa sve raširenijim *ageismom*, dovodi do izloženosti starije populacije brojnim kršenjima ljudskih prava. Nasilje nad starijim osobama, siromaštvo, diskriminacija i nedostatak posebnih mjera, mehanizama i usluga namijenjenih zadovoljavanju specifičnih potreba starijih dovode do marginalizacije i socijalne isključenosti ove ranjive društvene skupine i predstavljaju najveće izazove za ostvarenje ljudskih prava starije populacije. U nastavku ćemo ukratko iznijeti podatke o pojavnosti diskriminacije, nasilja, siromaštva i socijalne isključenosti starijih osoba u Europi.

U najširem smislu diskriminacija je rezultat složenog procesa u kojem se osoba, grupa ili kategorija osoba razlikuju na temelju specifičnih uvjerenja i/ili (često jedne) karakteristike, a takvo razlikovanje se ne smatra društveno opravdanim.⁴² Ukoliko govorimo o diskriminaciji na osnovi dobi, karakteristika temeljem koje se vrši razlikovanje, ograničavanje ili isključivanje osobe je dob osobe. Diskriminaciji na osnovi dobi su osobito podložne mlade osobe, djeca i starije osobe. No, diskriminacija starijih osoba nije rezultat samo dobi, već uvriježenih negativnih stereotipa i predrasuda o starijoj populaciji. Stoga smatramo da je pojam *ageism* širi od pojma diskriminacije na osnovi dobi i time prikladniji za razumijevanje odnosa društva prema starijima. Sam tvorac toga pojma Robert Neil Butler pojašnjava da je *ageism* kombinacija triju povezanih elemenata: negativnih stavova i predrasuda prema starijim osobama, diskriminacije starijih i institucionaliziranih praksa i politika, koje dovode do ustaljivanja stereotipa o starijim osobama.⁴³ Zbog specifičnosti starije dobi, heterogenosti starije populacije i uvriježenih negativnih stereotipa i stavova o starijima, starije su osobe, često podložne višestrukoj diskriminaciji, pa su uz diskriminaciju na osnovi dobi diskriminirane temeljem zdravstvenog stanja, spola, etničke pripadnosti, imovinskog statusa i drugih osobina. Rezultati istraživanja o pojavnosti diskriminacije u Europskoj uniji u 2012. godini govore da većina ispitanika vjeruje da diskriminacija na osnovi dobi u većoj mjeri pogađa osobe starije od 55 godina (45%) od onih u dobnoj skupini do 30 godina (18%).⁴⁴ U Mađarskoj, primjerice, čak 75% ispitanika vjeruje da su osobe starije od 55 godina izložene diskriminaciji, dok je istog mišljenja svega 19% ispitanika u Irskoj.⁴⁵ Diskriminaciju je, u godini koja je prethodila istraživanju, osobno doživjelo 17% Europljana.⁴⁶ Najčešće osnove diskriminacije su bile: pripadnost dobnoj skupini iznad 55 godina (4%), spol (3%) i etnička pripadnost (3%).⁴⁷ Rezultati istraživanja o doživljenoj diskriminaciji starijih osoba u Europi govore da je 11% starijih osoba često doživjelo diskriminaciju, a 15% ponekad.⁴⁸ Istraživanje je, također, pokazalo da su starije žene češće doživjele diskriminaciju, te da su starije osobe više razine obrazovanja i starije osobe s višim приходima diskriminaciju doživjele rjeđe od ostalih.⁴⁹ Starije osobe u istočnoj i jugoistočnoj Europi su češće doživjele diskriminaciju od starijih osoba u ostalim regijama Europe.⁵⁰

Prema definiciji Svjetske zdravstvene organizacije nasiljem nad starijim osobama smatra se pojedinačan ili ponavljajući čin, ili nedostatak odgovarajućeg ponašanja, koje se događa unutar odnosa u kojem se očekuje povjerenje i koje uzrokuje štetu i nevolju starijoj osobi.⁵¹ Oblici nasilja nad starijim osobama su: tjelesno nasilje, psihičko (emocionalno) nasilje, financijsko (materijalno) nasilje, seksualno nasilje i zanemarivanje.⁵² Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije oko 2,7%, odnosno oko 4 milijuna starijih osoba u Europi je doživjelo tjelesno nasilje u godini, koja je prethodila istraživanju.⁵³ Seksualno nasilje je doživjelo 0,7% (oko 1 milijun) starijih Europljana, 19,4% (29 milijuna) je doživjelo psihičko (mentalno) nasilje, a 3,8% (6 milijuna) starijih osoba bilo je izloženo financijskom nasilju.⁵⁴ Godišnje su 8 500 osoba starijih od 60 godina u Europi žrtve ubojstva.⁵⁵

Starija dob se često smatra jednim od prediktora siromaštva. Prema podacima iz 2008. godine stopa rizika od siromaštva za starije osobe u Europskoj uniji je bila 19%.⁵⁶ Dakle, jedna od pet starijih osoba u Europskoj uniji, odnosno oko 16 milijuna starijih, je u riziku od siromaštva.⁵⁷ Među državama članica Europske unije postoje značajne razlike u stopama siromaštva starijih. U Mađarskoj, Luksemburgu, Češkoj, Slovačkoj, Nizozemskoj, Francuskoj, Poljskoj, Njemačkoj, Austriji i Švedskoj stope rizika od siromaštva starijih osoba su niže od stopa rizika od siromaštva ukupne populacije.⁵⁸ Niske stope rizika od siromaštva za starije osobe u Nizozemskoj, Austriji, Luksemburgu, Švedskoj i Francuskoj su rezultat izdašnosti mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi, dok su niske stope rizika od siromaštva u Mađarskoj, Češkoj, Slovačkoj i Poljskoj dijelom rezultat općenito niskih prihoda u tim državama i ne toliko izraženih nejednakosti u raspodjeli dohotka između mlađih i starijih generacija, a dijelom su statistički artefakt.⁵⁹ Stopa rizika od siromaštva starijih osoba viša je od prosječne stope za ukupnu populaciju u osam država u Europskoj uniji: Cipru, Latviji, Litvi, Estoniji, Rumunjskoj, Španjolskoj, Ujedinjenom Kraljevstvu i Bugarskoj, dok se u ostalim državama članicama kreće oko prosječne stope za ukupnu populaciju.⁶⁰ Stopa rizika od siromaštva starijih osoba u Litvi je, primjerice, 51%, a u Cipru 49%.⁶¹ Uslijed heterogenosti starije populacije većem riziku od siromaštva izložene su određene „podgrupe“ unutar kategorije starijih osoba. Tako su stope siromaštva starijih žena, koje žive same, i osoba starijih od 75 godina općenito više od prosječnih.⁶² Prosječna stopa rizika od siromaštva starijih žena u EU je 22%, a stopa rizika od siromaštva starijih muškaraca je 16%.⁶³ S obzirom na to da pri-

51 *Ageing and Life Course, Elder Abuse*, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/en/

52 Perel-Levin, Silvia: *Discussing screening for elder abuse at primary health care level*, World Health Organization, Geneva, 2008., str. 6.

53 Sethi, Dinesh et al, eds.: *European report on preventing elder maltreatment*, World Health Organization, Regional Office for Europe, Copenhagen, 2011., str. viii

54 *Ibidem*.

55 *Ibidem*.

56 Zaidi, Asghar: *Poverty risks for older people in EU countries – An update*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, Vienna, 2010., str. 3.

57 *Ibidem*.

58 *Ibidem*, str. 5.

59 *Ibidem*, str. 6.

60 *Ibidem*, str. 5.

61 *Ibidem*.

62 *Ibidem*, str. 16.

63 *Ibidem*, str. 8.

42 van den Heuvel, Wim J. A., van Santvoort, Marc M.: „Experienced discrimination amongst European old citizens“, *European Journal of Ageing*, sv. 8, br. 4, 2011., str. 292.

43 *Ibidem*.

44 *Special Eurobarometer 393: Discrimination in the EU in 2012 Report*, European Commission, 2012., str. 7.

45 *Ibidem*, str. 43.

46 *Ibidem*, str. 118.

47 *Ibidem*.

48 van den Heuvel, van Santvoort, op. cit. (bilj. 42), str. 295.

49 *Ibidem*.

50 *Ibidem*, str. 296.

padnici „baby boom“ generacije postupno ulaze u kategoriju starijih, postoji zabrinutost od povećanja broja starijih osoba, koje će živjeti u siromaštvu.⁶⁴

Istraživanja su pokazala da su starije osobe općenito izložene povećanom riziku od socijalne isključenosti.⁶⁵ Socijalnu isključenost starijih osoba smatramo razmjerno trajnom, strukturalno uvjetovanom prikraćenosti starijih osoba za materijalna, financijska, kulturna, socijalna, zdravstvena i druga društvena dobra.⁶⁶ Ovisno o brojnim čimbenicima, poput izdašnosti sustava socijalne skrbi, dostupnosti zdravstvene zaštite i mjera za socijalno uključivanje starijih, u pojedinim europskim državama postoje značajne razlike u pojavnosti socijalne isključenosti starijih.⁶⁷ Socijalna isključenost starijih osoba je najmanje učestala u nordijskim zemljama i Nizozemskoj.⁶⁸ Zatim slijedi kontinentalna Europa (uključujući Njemačku), anglosaksonske države, pa mediteranske zemlje.⁶⁹ Isključenost starijih osoba iz društva posebno je izražena u istočnoeuropskim državama, osobito Poljskoj.⁷⁰ Neki od čimbenika, koji u većoj mjeri utječu na pojavnost isključenosti starijih su: socijalna politika, okolišni uvjeti, zdravstveno stanje i očekivano trajanje života, te socijalne mreže, obiteljski status i obiteljske veze.⁷¹

4. POSTOJEĆI PRAVNI OKVIR ZA ZAŠTITU PRAVA STARIJIH OSOBA U EUROPI

U Europi postoje velike razlike u položaju starijih osoba u pojedinim europskim regijama, državama, pa čak i u različitim dijelovima određene države. Podaci o stopama rizika od siromaštva i socijalne isključenosti starije populacije u skandinavskim zemljama govore o relativno dobrom položaju starijih osoba u ovim državama u odnosu na ukupnu populaciju, dok siromaštvo starijih osoba na Cipru, ili pak, socijalna isključenost starijih osoba u Poljskoj, predstavljaju veliki problem.⁷² No, čak i u državama u kojima statistički podaci govore o relativno dobrom položaju i kvaliteti života starijih, uslijed heterogenosti starije populacije i specifičnosti starije dobi, nailazimo na brojne primjere kršenja prava starijih osoba. Stoga ne smijemo zanemariti važnost postojanja prikladnih mehanizama i instrumenata za zaštitu prava starijih. Primarni ciljevi u zaštiti starije populacije na univerzalnoj, ali i na europskoj razini, su osiguranje dostojanstva starijih, sprečavanje diskriminacije i povećanje kvalitete života starijih.⁷³ Starije osobe su ranjiva društvena skupina i kao takvu je treba zaštititi posebnim mjerama, kako bi starije osobe mogle uživati ljudska

64 Hoff, Andreas: *Tackling Poverty and Social Exclusion of Older People – Lessons from Europe*, Working Paper 308, Oxford Institute of Ageing Working Papers, University of Oxford, 2008., str. 6.

65 Naegle, Gerhard et al.: *Measures for social inclusion of the elderly: The case of the volunteering*, Working Paper, Eurofound, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, 2010., str. 2.

66 Lulić, Mira, Rešetar Čulo, Ivana: „Social exclusion and the rights of older persons“, in Barković Bojanić, Ivana; Lulić, Mira (eds.): *Contemporary Legal and Economic Issues IV*, Faculty of Law Osijek, Croatia, 2013., str. 87.

67 Naegle, loc. cit. (bilj. 65)

68 *Ibidem*.

69 *Ibidem*.

70 *Ibidem*.

71 *Ibidem*.

72 Vidi *supra* str. 9. – 10. rada

73 Lulić, Rešetar Čulo, op. cit. (bilj. 66), str. 77.

prava zajamčena svim pripadnicima društva.⁷⁴ U nastavku ćemo dati prikaz postojećeg pravnog okvira za zaštitu prava starijih na razini Vijeća Europe i Europske unije.

4.1. VIJEĆE EUROPE I ZAŠTITA PRAVA STARIJIH OSOBA

4.1.1. PRAVA STARIJIH OSOBA U TEMELJNIM DOKUMENTIMA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA VIJEĆA EUROPE

Za zaštitu prava starijih osoba na razini Vijeća Europe najvažnije su odredbe dvaju pravno obvezujućih dokumenata: Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1950. godine⁷⁵ (u daljnjem tekstu: Konvencija) i Europske socijalne povelje iz 1961. godine⁷⁶ (u daljnjem tekstu: Povelja). Konvencija ne spominje izričito starije osobe, niti se dob izričito navodi kao jedna od zabranjenih diskriminacijskih osnova u članku 14. Konvencije, kojim se zabranjuje diskriminacije u uživanju prava i sloboda priznatih Konvencijom, niti u članku 1. stavku 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju iz 2000. godine⁷⁷, kojim se zabranjuje diskriminacija u uživanju svih prava određenih zakonom. Međutim, činjenica da se starije osobe i dob izričito ne spominju u Konvenciji, ne znači da ovaj instrument nije primjenjiv na zaštitu starijih osoba, ukoliko dođe do kršenja ljudskih prava i temeljnih sloboda ove populacije. Naime, u slučaju diskriminacije starijih osoba, dob se može podvesti pod pojam „druga okolnost“ iz članka 14. Konvencije, odnosno „drugi status“ iz članka 1. stavka 1. Protokola broj 12. Osim odredbi o zabrani diskriminacije, za starije su osobe iznimno važne odredbe o pravu na život (članak 2. Konvencije), o zabrani mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (članak 3. Konvencije), kao i one o pravu na poštovanje privatnog i obiteljskog života (članak 8. Konvencije).

Prva odredba u temeljnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava, koja izričito štiti prava starijih osoba, je ona iz članka 4. Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji iz 1988. godine⁷⁸, čiji je tekst postao člankom 23. Revidirane Europske socijalne povelje iz 1996. godine⁷⁹ (u daljnjem tekstu: Revidirana Povelja). Tom se odredbom uređuje pravo starijih osoba na socijalnu zaštitu. Radi učinkovitog ostvarivanja prava starijih osoba na socijalnu zaštitu, države stranke se člankom 23. Revidirane Povelje obvezuju da će usvojiti ili promicati odgovarajuće mjere za zaštitu starije populacije, kojima je osobito svrha omogućiti starijim osobama da što je moguće duže ostanu punopravni članovi društva, omogućiti starijim osobama da slobodno izaberu svoj

74 Vidi detaljnije Rodrigues-Pinzón, Diego i Martin, Claudia: „The International Human Rights Status of Elderly Persons“, *American University International Law Review*, sv. 18, br. 4, 2003., str. 922.

75 *Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda*, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/1997., 6/1999., 14/2002., 13/2003., 9/2005., 1/2006. i 2/2010.

76 *Zakon o prihvaćanju Europske socijalne povelje, Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, Protokola o izmjenama Europske socijalne povelje i Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi*, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 15/2002. i 8/2003.

77 Tekst Protokola br. 12. vidi u *Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* (bilj. 75)

78 Tekst Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji vidi u *Zakonu o prihvaćanju Europske socijalne povelje, Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, Protokola o izmjenama Europske socijalne povelje i Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi* (bilj. 76)

79 *European Social Charter (revised)*, službene web stranice Vijeća Europe, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/163.htm>

način života i da vode neovisan život u svojoj uobičajenoj sredini toliko dugo koliko to žele i koliko je to moguće, te jamčiti starijim osobama koje žive u ustanovama odgovarajuću pomoć, poštujući pritom njihov privatni život, i sudjelovanje u odlučivanju o uvjetima života u tim ustanovama. Dakle, države stranke se obvezuju na poduzimanje mjera prilagođenih specifičnim potrebama starije populacije.

Jedan od glavnih ciljeva odredbe o pravima starijih osoba na socijalnu zaštitu je da starije osobe ostanu punopravni članovi društva, odnosno da ne budu izdvojeni iz društva zbog svoje dobi.⁸⁰ Kako bi se omogućilo ostvarenje ovoga cilja potrebno je starijim osobama, s jedne strane, osigurati dovoljno sredstava, koja će im omogućiti dostojan život i aktivno sudjelovanje u javnom, društvenom i kulturnom životu (točka 1.(a) članka 23. Revidirane Povelje), a s druge strane, osigurati im informacije o postojećim uslugama i pogodnostima za starije i omogućiti da se njima koriste (točka 1.(b) članka 23. Revidirane Povelje). Stoga mirovine i davanja u sustavu socijalne skrbi moraju biti dovoljna za ostvarenje ovoga cilja, a mora postojati i mreža usluga za starije (dostupnost usluga pomoći i njege u kući, dostupnost podrške članovima obitelji, koji se brinu za starije osobe, dostupnost kulturnih i obrazovnih ustanova starijim osobama i sl.).⁸¹ Zabranjena diskriminacije na temelju dobi jedan je od preduvjeta da starije osobe ostanu punopravni članovi društva.⁸²

Radi omogućavanja starijim osobama da slobodno izaberu svoj način života i da vode neovisan život u svojoj uobičajenoj sredini toliko dugo koliko to žele i koliko je to moguće, potrebno je starijima osigurati stanove prilagođene njihovim potrebama i zdravstvenom stanju ili odgovarajuću pomoć za uređenje stana (točka 2.(a) članka 23. Revidirane Povelje), kao i zdravstvenu njegu i usluge, koje zahtijeva zdravstveno stanje starijih osoba (točka 2.(b) članka 23. Revidirane Povelje). Stoga bi se potrebe starijih osoba trebale uzimati u obzir prilikom donošenja politika vezanih uz stambeno zbrinjavanje, a trebala bi postojati i mogućnost davanja potpora za prilagodbu stanova starijih osoba novonastalim potrebama.⁸³ Postojanje zdravstvene njege prilagođene starijoj populaciji pretpostavlja uvođenje zdravstvenih programa i usluga (osobito u sustavu primarne zdravstvene zaštite, koja uključuje i njegu u kući), te mjera za zdravstvenu zaštitu starije populacije.⁸⁴ Starijim bi osobama trebala biti na raspolaganju usluga palijativne skrbi i zdravstvena zaštita u slučaju pojave mentalnih problema.⁸⁵

Starijim osobama, koje žive u ustanovama moraju se jamčiti sljedeća prava: pravo na odgovarajuću pomoć i usluge, pravo na privatnost, pravo na dostojanstvo, pravo na sudjelovanje u odlučivanju o uvjetima života u tim ustanovama, pravo vlasništva, pravo održavanja kontakata s bliskim osobama i pravo na pritužbu na skrb i tretman u ustanovi.⁸⁶ Starijim osobama, također, na raspolaganju mora biti dovoljan broj ustanova za skrb o starijim osobama, a usluge u tim ustanovama moraju biti dostupne ili se mora osigurati pomoć za snošenje troškova boravka u usta-

80 *Digest of the case law of the European Committee of Social Rights*, Council of Europe, European Committee of Social Rights, 2008., str. 147.

81 *Ibidem*, str. 148.

82 *Ibidem*, str. 147.

83 *Ibidem*, str. 149.

84 *Ibidem*.

85 *Ibidem*.

86 *Ibidem*.

novi.⁸⁷ Ustanove, koje pružaju usluge smještaja i skrbi za starije osobe, moraju biti licencirane i podložne inspekcijskom nadzoru, kako bi se osigurala kvaliteta pruženih usluga.⁸⁸

Za zaštitu starijih osoba su, osim odredaba članka 23., važne i druge odredbe Revidirane Europske socijalne povelje, osobito one o pravu na zdravstvenu zaštitu (članak 11. Revidirane Povelje), o pravu na socijalnu sigurnost (članak 12. Revidirane Povelje) i o pravu na socijalnu i medicinsku pomoć (članak 13. Revidirane Povelje). Nažalost, odredbe članka 4. Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, odnosno članka 23. Revidirane Europske socijalne povelje, se ne nalaze na popisu prihvaćenih odredaba mnogih država, a mogućnost podnošenja kolektivnih pritužbi postoji u svega 15 država stranka Europske socijalne povelje.⁸⁹ U nedostatku sveobuhvatnog, pravno obvezujućeg instrumenta za zaštitu prava starijih osoba, za poboljšanje položaja starije populacije su važni pravno neobvezujući instrumenti usvojeni u okviru rada Vijeća Europe, prije svega Preporuka CM/Rec(2014)2 Odbora ministara državama članicama o promicanju ljudskih prava starijih osoba iz 2014. godine⁹⁰ (u daljnjem tekstu: Preporuka).

4. 1. 2. PREPORUKA CM/REC(2014)2 ODBORA MINISTARA DRŽAVAMA ČLANICAMA O PROMICANJU LJUDSKIH PRAVA STARIJIH OSOBA

Na problematiku zaštite i promicanja prava i interesa starije populacije u okviru rada Vijeća Europe odnose se brojne rezolucije i preporuke Parlamentarne skupštine, preporuke Odbora ministara, kao i aktivnosti povjerenika za ljudska prava.⁹¹ U veljači 2012. godine osnovana je tzv. *CDDH Drafting Group on the Human Rights of Older Persons (CDDH-AGE)*, čiji je zadatak bio sastavljanje nacrtu pravno neobvezujućeg instrumenta (preporuke) za promicanje prava starijih osoba. Odbor ministara je 19. veljače 2014. godine usvojio Preporuku o promicanju ljudskih prava starijih osoba. Preporuka se temelji na stajalištu da sva ljudska prava i temeljne slobode pripadaju starijim osobama kao i drugima i da ih trebaju u potpunosti ostvarivati na jednakoj osnovi s ostalima.⁹² Načela sadržana u Preporuci, čiji je cilj jačanje neovisnosti starijih i zaštita ljudskih prava starije populacije, se temelje na postojećim međunarodnim i regionalnim standardima za

87 *Ibidem*.

88 *Ibidem*.

89 Detaljnije podatke o ratifikaciji, stupanju na snagu i prihvaćenim odredbama Europske socijalne povelje vidi na službenim web stranicama Vijeća Europe, <http://www.coe.int/T/DGHL/Monitoring/SocialCharter/>

90 *Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons*, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/CMRec%282014%292_en.pdf

91 Na starije se osobe *inter alia* odnose sljedeće preporuke i rezolucije Parlamentarne skupštine: Rezolucija 1793(2011): Promicanje aktivnog starenja: kapitaliziranje radnog potencijala starijih osoba, Preporuka 1796(2007): Položaj starijih osoba u Europi, Preporuka 1749(2006): Demografski izazovi za socijalnu koheziju i dr., preporuke Odbora ministara: Preporuka CM/Rec(2011)5 Odbora ministara državama članicama o smanjenju rizika od ranjivosti starijih migranata i poboljšanju njihova položaja, Preporuka CM/Rec(2009) Odbora ministara državama članicama o starenju i invalidnosti u 21. stoljeću: održivi okvir za omogućavanje bolje kvalitete života u inkluzivnom društvu i dr. Detaljnije vidi u: *Selection of Relevant Council of Europe texts concerning the human rights of the elderly*, CDDH-AGE Drafting Group on the Human Rights – Rights of the Elderly, 29. February 2012, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/CDDH-AGE_2012_02_en.pdf

92 *Explanatory Memorandum of Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons*, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/Explanatory_report_Rec_Age_definitive_EN.pdf, str. 1.

zaštitu ljudskih prava.⁹³ Prilikom izrade nacrtu Preporuke u obzir je uzeta praksa Europskog suda za ljudska prava relevantna za prava starijih, preporuke i rezolucije Parlamentarne skupštine i Odbora ministara, koje se odnose na zaštitu starije populacije, te primjeri dobre prakse u državama članicama.⁹⁴ U Preporuci je ukupno 54 načela raspoređeno u sedam kategorija: djelokrug i opća načela, zabrana diskriminacije, neovisnost i participacija, zaštita od nasilja i iskorištavanja, socijalna zaštita i zapošljavanje, skrb, te pravosuđe.

U prvom dijelu Preporuke, koji se odnosi na djelokrug i opća načela, naglašava se da je svrha Preporuke promocija, zaštita i osiguranje da sve starije osobe uživaju sva ljudska prava i temeljne slobode, i promocija poštovanja dostojanstva starijih. U Preporuci se ne daje jedinstvena definicija starije osobe, već se navodi da se Preporuka primjenjuje na „osobe čija starija dob predstavlja, sama ili u interakciji s drugim čimbenicima, uključujući percepcije i stavove, prepreku punom uživanju njihovih ljudskih prava i temeljnih sloboda i njihovoj punoj i efektivnoj participaciji u društvu“⁹⁵. Međutim, uvažava se činjenica da su neke države članice odredile kronološku dob od koje osobe mogu uživati posebna prava i pogodnosti temeljem starije dobi.⁹⁶ U prvom se dijelu Preporuke, također, navodi da starijim osobama trebaju biti dostupne informacije o njihovim pravima i da trebaju imati mogućnost sudjelovanja u donošenju odluka, koje se njih tiču. U ostalim dijelovima (zabrana diskriminacije, neovisnost i participacija, zaštita od nasilja i iskorištavanja, socijalna zaštita i zapošljavanje, skrb i pravosuđe) Preporuka predviđa uvođenje niza mjera usmjerenih na osiguranje dostojanstva starijih osoba, zaštitu od nasilja i osiguranje participacije starijih osoba u svim segmentima života. Predviđaju se posebne mjere za zapošljavanje starijih i osiguranje primjerenog životnog standarda. Također se predviđa uvođenje različitih mjera usmjerenih na poboljšanje zdravlja i dobrobiti starijih, kao i osiguranje usluga pomoći i njege za starije u kući, ali i u ustanovama, kao i usluge palijativne skrbi za starije. Posebna se pozornost posvećuje zaštiti starijih osoba u zatvorima. Prilikom rješavanja bilo kojeg pitanja vezanog uz prava starijih osoba, cilj je uspostaviti ravnotežu između neovisnosti starijih i potrebe za njihovom zaštitom.⁹⁷ Stoga se Preporukom naglašava potreba poštivanja dostojanstva, volje i želja starijih osoba, te njihove pravne sposobnosti.

Iako se radi o pravno neobvezujućem instrumentu, Preporuku o promicanju ljudskih prava starijih osoba smatramo iznimno važnom za zaštitu prava starije populacije u državama članicama Vijeća Europe. Naime, Preporuka je jedini sveobuhvatan pravni tekst usvojen u Vijeću Europe, koji se bavi svim pitanjima važnim za zaštitu prava starijih osoba. Preporuka sadrži detaljan popis načela i mjera usmjerenih na rješavanje najvećih izazova za prava starijih i predstavlja konkretizaciju općenitih ciljeva zacrtanih člankom 23. Revidirane Europske socijalne povelje. Naravno, kako se radi o pravno neobvezujućem tekstu, države članice su načelima iz Preporuke vezane samo u onom opsegu u kojem su ratificirale pravno obvezujuće instrumente na temelju kojih su načela nastala (Konvenciju o ljudskim pravima i temeljnim slobodama, Europsku socijalnu povelju i druge relevantne međunarodne instrumente za zaštitu ljudskih prava).⁹⁸ No, dr-

93 Vidi detaljnije *ibidem*.

94 *Ibidem*.

95 Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, paragraf 2.

96 *Ibidem*.

97 Explanatory Memorandum of Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, loc. cit. (bilj. 92)

98 Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, paragraf 3.

žavama strankama se preporučuje da u nacionalnim zakonodavstvima i praksama osiguraju poštivanje načela iz Preporuke i da ocjenjuju učinkovitost poduzetih mjera, da poduzmu mjere za upoznavanje javnosti s Preporukom, kako bi se podigla svijest o ljudskim pravima i temeljnim slobodama starijih, da razmotre davanje primjera dobrih praksa vezanih uz primjenu Preporuke, te da se u roku od pet godina nakon usvajanja, unutar Odbora ministara, preispita implementacija Preporuke.⁹⁹

4. 2. EUROPSKA UNIJA I ZAŠTITA PRAVA STARIJIH OSOBA

Lista zabranjenih diskriminacijskih osnova u Europskoj uniji je proširena na dob tek nakon stupanja na snagu Ugovora iz Amsterdama iz 1997. godine¹⁰⁰. Direktivom 2000/78/EC o općem okviru za jednako postupanje pri zapošljavanju i odabiru zvanja¹⁰¹, koja se odnosi na dob, invaliditet, spolnu orijentaciju i vjeru, dob je uvedena kao jedna od šest zabranjenih diskriminacijskih osnova u europskom pravu. Međutim, zabrana diskriminacije na temelju dobi iz Direktive 2000/78/EC odnosi se samo na područje zapošljavanja. Povelja o temeljnim pravima Europske unije iz 2000. godine¹⁰², čije se odredbe odnose na institucije, tijela, urede i agencije Unije, kao i na države članice kada primjenjuju pravo Unije, u članku 21. stavku 1. eksplicitno navodi dob kao jednu od zabranjenih diskriminacijskih osnova.

Člankom 25. Povelje o temeljnim pravima Europske unije, koji kaže da Unija prepoznaje i poštuje prava starijih osoba da vode dostojanstven i neovisan život i da sudjeluju u društvenom i kulturnom životu, se izričito štite prava starijih osoba. U obrazloženju članka 25. Povelje o temeljnim pravima navodi se da se ista oslanja na članak 23. Revidirane Europske socijalne povelje i članke 24. i 25. Zajedničke povelje o temeljnim socijalnim pravima radnika iz 1989. godine¹⁰³, te da sudjelovanje u društvenom i kulturnom životu uključuje i sudjelovanje u političkom životu.¹⁰⁴

Trendovi u skrbi za starije osobe u Europskoj uniji temelje se na zagovaranju inkluzivnog društva, dostupnosti socijalnih prava i visoke kvalitete života, međugeneracijske solidarnosti, prevencije nepovoljnih okolišnih utjecaja, interdisciplinarnih i međusektorskih suradnje te financijske održivosti.¹⁰⁵ S ciljem podizanja svijesti o važnosti aktivnog starenja, međugeneracijske solidarnosti i poštivanja prava starijih osoba u Europskoj se uniji organiziraju brojne aktivnosti i projekti. Tako je 1993. godina bila Europska godina starijih i solidarnosti među generacijama, a

99 Explanatory Memorandum of Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, loc. cit. (bilj. 92)

100 Treaty of Amsterdam, službene web stranice Europske unije, http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/new_other_treaties.htm#other

101 Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal L 303, 2/12/2000, P. 0016 – 0022.

102 Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Communities, C 364/14, 2000.

103 Odredbe članka 24. i 25. Zajedničke povelje o temeljnim socijalnim pravima radnika odnose se na starije osobe i uređuju pravo svakog radnika u Europskoj uniji, da u vrijeme umirovljenja, bude u mogućnosti koristiti sredstva dovoljna za pristojan životni standard, odnosno pravo osobe, koja dođe u dob za umirovljenje, a koja ne ostvaruje pravo na mirovinu ili nema drugih sredstava za uzdržavanje, na dostatna sredstva, kao i medicinsku i socijalnu pomoć prilagođenu njenim potrebama. Vidi detaljnije: Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers, službene web stranice Europske unije, <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/communitycharterofthefundamentalsocialrightsofworkers.htm>

104 Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights, Official Journal of the European Union, C 303/17 - 14.12.2007

105 Žganec, Nino et al.: „Trendovi u skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj i u zemljama Europske unije“, *Revija za socijalnu politiku*, god. 15, br. 2, 2008., str. 181.

2012. godina je bila Europska godina aktivnog starenja.¹⁰⁶ Jedan od novijih projekata je *European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing*, čiji je cilj do 2020. godine produljiti životni vijek Europljana proveden u zdravlju za dvije godine.¹⁰⁷ Ostale aktivnosti vezane uz poboljšanje zdravlja i kvalitete života starijih odnose se na promicanje zdravog i dostojanstvenog starenja povećanjem učinkovitosti zdravstvenih sustava država članica Europske unije i bavljenje problemom Alzheimerove bolesti i drugih oblika demencije.¹⁰⁸

5. ZAKLJUČAK

U kontekstu sveprisutnog demografskog trenda starenja europskog stanovništva, pitanje zaštite prava starijih osoba postaje iznimno važno. Na kompleksnost ove problematike osobito utječe heterogenost starije populacije, percepcija starijih osoba kao tereta društva i institucionalizirani *ageism*, koji dovodi do stvaranja različitih prepreka za ostvarenje prava starijih, osobito na području zapošljavanja, zdravstva, socijalne skrbi i mirovinskog sustava. U Europi se uočavaju velike razlike u položaju starijih u pojedinim regijama i državama. Pozitivni primjeri pokazuju da starije osobe ne moraju biti marginalizirane, već mogu biti punopravni članovi društva, koje koristi njihov potencijal. Nažalost, i u Europi možemo pronaći brojne primjere kršenja ljudskih prava starijih: nasilje, diskriminaciju, siromaštvo i socijalnu isključenost.

Kako bi zaštita starije populacije bila učinkovita, starije osobe moraju na raspolaganju imati djelotvorne mehanizme i instrumente za zaštitu svojih prava. No, analiza postojećeg pravnog okvira za zaštitu starijih osoba na razini Vijeća Europe i Europske unije ukazuje na nekoliko nedostataka. Kao prvo, zaštita prava starijih osoba je nesustavna i fragmentarna. Na dob i starije osobe se izričito odnosi svega nekoliko odredaba temeljnih europskih dokumenata za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Odredba Europske socijalne povelje o pravu starijih osoba na socijalnu zaštitu ne nalazi se na popisu prihvaćenih odredaba mnogih država članica Vijeća Europe. S druge strane, primjena Povelje o temeljnim pravima Europske unije ograničena je na institucije, tijela, urede i agencije Unije, kao i na države članice kada primjenjuju pravo Unije, a zabrana diskriminacije na temelju dobi regulirana Direktivom 2000/78/EC o općem okviru za jednako postupanje pri zapošljavanju i odabiru zvanja odnosi se samo na područje zapošljavanja. Kao drugo, nedostaje sustavan nadzor nad poštivanjem prava starijih, a implementacija načela i preporuka iz pravno neobvezujućih, odnosno političkih dokumenata, u nacionalna zakonodavstva ovisi o volji i sredstvima pojedinih država. Preporuka Odbora ministara o promociji ljudskih prava starijih osoba svakako je pozitivan korak u zaštiti starije populacije u Europi. Ali, iako se radi o sveobuhvatnom instrumentu s konkretnim načelima i mjerama usmjerenim k zaštiti prava starijih osoba, moramo imati na umu da se radi o preporuci, odnosno pravno neobvezujućem instrumentu.

S obzirom na navedeno, smatramo da bi donošenje posebnog, sveobuhvatnog, pravno obvezujućeg, europskog dokumenta (konvencije) o pravima starijih osoba u okviru rada Vijeća Eu-

¹⁰⁶ Vidi detaljnije *European years*, službene web stranice Europske unije, http://europa.eu/about-eu/basic-information/european-years/index_en.htm

¹⁰⁷ Vidi detaljnije *European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing*, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/ageing/innovation/index_en.htm

¹⁰⁸ Vidi detaljnije *Healthy Ageing: Health Systems – Innovations – Consumers*, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/ageing/events/ev_20101011_en.htm i *Alzheimer disease and other dementias*, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/major_chronic_diseases/diseases/alzheimer/index_en.htm

rope i uspostavljanje tijela za nadzor njegove primjene, u budućim državama strankama, omogućilo adekvatniju zaštitu prava starijih osoba u Europi. Jedna takva konvencija bi trebala u obzir uzimati ranjivost starije populacije i specifičnosti starije dobi, klasificirati prava starijih osoba i predvidjeti uvođenje posebnih mjera za zaštitu starije populacije kao osobito ranjive društvene skupine. Usvajanje konvencije o pravima starijih osoba bi, također, utjecalo na promicanje ljudskih prava starijih i prepoznavanje važnosti zaštite starije populacije. Učinkovit nadzorni mehanizam, posebice ukoliko bi uključivao mogućnost podnošenja individualnih pritužbi, bi omogućio starijim osobama da ostvare svoja prava u konkretnim slučajevima kršenja istih. Međutim, osim usvajanja konvencije o pravima starijih osoba, potrebno je provoditi dodatne aktivnosti usmjerene na promjenu negativnih stereotipa i predrasuda o starijima, osvješćivanje važnosti poštivanja ljudskih prava starijih, prihvaćanje ideje aktivnog starenja i korištenja potencijala starije populacije.

LITERATURA

- Borg, Peter Paul *et al.*, eds.: *Active ageing and solidarity between generations, A statistcal portrait of the European Union 2012*, Eurostat, European Union, 2012.
- Current Status of the Social Situation, Well-Being, Participation in Development and Rights of Older Persons Worldwide*, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, New York, 2011.
- Digest of the case law of the European Committee of Social Rights*, Council of Europe, European Committee of Social Rights, 2008.
- Explanations relating to the Charter of Fundamental Rights*, Official Journal of the European Union, C 303/17 - 14.12.2007
- Giannakouris, Konstantinos: „Population and social conditions: Ageing characterises demographic perspectives of the European societies“, *Statistics in focus*, br. 72, 2008., Eurostat, str. 1. – 11.
- Hoff, Andreas: *Takling Poverty and Social Exclusion of Older People – Lessons from Europe*, *Working Paper 308*, Oxford Institute of Ageing Working Papers, University of Oxford, 2008.
- Lulić, Mira, Rešetar Čulo, Ivana: „Social exclusion and the rights of older persons“, in Barković Bojanić, Ivana; Lulić, Mira (eds.): *Contemporary Legal and Economic Issues IV*, Faculty of Law Osijek, Croatia, 2013., str. 65. – 93.
- Naegele, Gerhard *et al.*: *Measures for social inclusion of the elderly: The case of the volunteering*, *Working Paper*, Eurofound, European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Dublin, 2010.
- Ostroški, Ljiljana, ur.: *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011.*, *Stanovništvo prema spolu i starosti*, Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, 2013.
- Perel-Levin, Silvia: *Discussing screening for elder abuse at primary health care level*, World Health Organization, Geneva, 2008.
- Puljiz, Vlado: „Dokumentacija, Demografski trendovi u Europi“, *Revija za socijalnu politiku*, god. 12, br. 2, 2005., str. 263. – 271.
- Regional Dimensions of the Ageing Situation*, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York, 2008.
- Rodrigues-Pinzón, Diego i Martin, Claudia: „The International Human Rights Status of Elderly Persons“, *American University International Law Review*, sv. 18, br. 4, 2003., str. 915. – 1008.

Robustillo, Silvia Andueza *et al.*: *EU Employment and Social Situation, Quarterly Review*, European Union, 2013.

Roksandić, Sunčana *et al.*: „Zdravstvena prava za starije osobe u Republici Hrvatskoj“, *Medicus*, sv. 14, br. 2, 2005., str. 313. – 322.

Sethi, Dinesh *et al, eds.*: *European report on preventing elder maltreatment*, World Health Organization, Regional Office for Europe, Copenhagen, 2011.

Sokalska, Maria E.: „Longevity – A New Legacy of the Twentieth Century“, *European Journal of Health Law*, br. 4, 1997., str. 219. – 224.

Special Eurobarometer 393: Discrimination in the EU in 2012 Report, European Commission, 2012.

van den Heuvel, Wim J. A., van Santvoort, Marc M.: „Experienced discrimination amongst European old citizens“, *European Journal of Ageing*, sv. 8, br. 4, 2011., str. 291. – 299.

Whitton, Linda S.: „Ageism: Paternalism and Prejudice“, *Depaul Law Review*, sv. 46, 1996. – 1997., str. 453. – 482.

World Population Ageing, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York, 2009.

World Population Ageing, United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York, 2013.

Zaidi, Asghar: *Poverty risks for older people in EU countries – An update*, European Centre for Social Welfare Policy and Research, Vienna, 2010.

Zelenev, Sergej *et al.*, ur.: *Vodič za nacionalnu implementaciju Madridskog internacionalnog plana akcije o starenju*, Ujedinjeni narodi, New York, 2008.

Žganec, Nino *et al.*: „Trendovi u skrbi za osobe starije životne dobi u Republici Hrvatskoj i u zemljama Europske unije“, *Revija za socijalnu politiku*, god. 15, br. 2, 2008., str. 171. – 188.

Pravni propisi

(Napomena: Svi web izvori provjereni su s danom 27. svibnja 2014. godine.)

Charter of Fundamental Rights of the European Union, Official Journal of the European Communities, C 364/14, 2000.

Community Charter of the Fundamental Social Rights of Workers, službene web stranice Europske unije, <http://www.eurofound.europa.eu/areas/industrialrelations/dictionary/definitions/communitycharterofthefundamentalsocialrightsofworkers.htm>

Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal L 303, 2/12/2000, P. 0016 – 0022.

European Social Charter (revised), službene web stranice Vijeća Europe, <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/163.htm>

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 18/1997., 6/1999., 14/2002., 13/2003., 9/2005., 1/2006. i 2/2010.

Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/CMRec%282014%292_en.pdf

Resolution 1502 (2006) „Demographic challenges for social cohesion, Council of Europe, Parliamentary Assembly, službene web stranice Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/AdoptedText/tao6/ERES1502.htm>

Treaty of Amsterdam, službene web stranice Europske unije, http://old.eur-lex.europa.eu/en/treaties/new_other_treaties.htm#other

Zakon o prihvaćanju Europske socijalne povelje, Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, Protokola o izmjenama Europske socijalne povelje i Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi, Narodne novine – Međunarodni ugovori, br. 15/2002. i 8/2003.

WEB IZVORI

(Napomena: Svi web izvori provjereni su s danom 27. svibnja 2014. godine.)

Ageing and Life Course, What is „active ageing“?, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/

Ageing and Life Course, Elder Abuse, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/en/

Alzheimer disease and other dementias, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/major_chronic_diseases/diseases/alzheimer/index_en.htm

Definition of an older or elderly person, Proposed Working Definition of an Older Person in Africa for the MDS Project, službene web stranice Svjetske zdravstvene organizacije, <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/>

Explanatory Memorandum of Recommendation CM/Rec(2014)2 of the Committee of Ministers to member States on the promotion of the human rights of older persons, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/Explanatory_report_Rec_Age_definitive_EN.pdf

European years, službene web stranice Europske unije, http://europa.eu/about-eu/basic-information/european-years/index_en.htm

European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/ageing/innovation/index_en.htm

Eurostat – Tables, Graphs and Maps Interface (TGM) table, Population on 1 January, službene web stranice Eurostata, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00001&plugin=1>

Healthy Ageing: Health Systems – Innovations – Consumers, službene web stranice Europske komisije, http://ec.europa.eu/health/ageing/events/ev_20101011_en.htm

Population, Development and the Environment 2013., službene web stranice Ujedinjenih naroda, http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/development/pde_wallchart_2013.pdf

Selection of Relevant Council of Europe texts concerning the human rights of the elderly, CDDH-AGE Drafting Group on the Human Rights – Rights of the Elderly, 29. February 2012, službene web stranice Vijeća Europe, http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/hrpolicy/other_committees/cddh-age/Document_CDDH_AGE/CDDH-AGE_2012_02_en.pdf

Službene web stranice Vijeća Europe, <http://www.coe.int/T/DGHL/Monitoring/SocialCharter/>

Ivana Rešetar Čulo, mag. iur., Ph.D. candidate, Faculty of Law in Osijek

PROTECTION OF RIGHTS OF ELDERLY PERSONS IN EUROPE: CURRENT SITUATION, DISADVANTAGES AND CHALLENGES

Abstract:

In the time of omnipresent demographic trends concerning senescence of global as well as of European population and challenges thereof, an issue of the protection of rights for elderly persons has become extremely important. Heterogeneity of elderly persons, expansion of ageism as well as special needs and their vulnerability affect the exposure of elderly population to numerous infringements of human rights. Violence, poverty, social exclusion, discrimination and lack of special measures, mechanisms and services intended to satisfying special needs of the elderly, are just some of the problems that this vulnerable social group faces. This paper analyzes the condition of elderly persons rights in EU member states and in the rest of Europe. A review of the existing legal framework for the protection of rights of elderly persons within the EU and the Council of Europe has also been given. Special attention is paid to a single comprehensive although legally optional, instrument for the protection of rights of elderly persons adopted within the Council of Europe: Recommendation CM/Rec (2014)2 by the Committee of Ministers of the member states in promoting human rights of elderly persons.

Key words: elderly persons, rights of the elderly, human rights, the European Union, the Council of Europe

Ivana Rešetar Čulo, Mag. Iur., Doktorandin, Fakultät für Rechtswissenschaften der Universität in Osijek

RECHTSSCHUTZ DER ÄLTEREN PERSONEN IN EUROPA: BESTANDSAUFNAHME, NACHTEILE UND HERAUSFORDERUNGEN

Zusammenfassung:

Zur Zeit des allgegenwärtigen demographischen Alterungstrends sowohl in der Welt als auch in Europa, und der Herausforderungen, die dieser Trend mitbringt, gewinnt die Frage des Schutzes der älteren Personen an Wichtigkeit. Verbreitung von Ageismus, Heterogenität der älteren Population, ihre spezifischen Bedürfnisse und Verletzbarkeit, beeinflussen die Ausgesetztheit der Älteren zahlreichen Verstößen gegen die Menschenrechte. Gewalt, Armut, soziale Ausgeschlossenheit, Diskriminierung und Mangel an besonderen Maßnahmen, Mechanismen und Dienstleistungen, die zur Befriedigung spezifischer Bedürfnisse älterer Personen geeignet sind, stellen nur einige der vielen Problemen, mit denen diese empfindliche Sozialgruppe konfrontiert wird. In diesem Beitrag wird die aktuelle Position der älteren Bevölkerung in EU-Mitgliedstaaten analysiert, aber auch in anderen Ländern Europas. Es wird auch eine Darstellung des geltenden rechtlichen Rahmens für den Schutz der älteren Population auf der Ebene der Europäischen Union und des Europarats dargeboten. Besondere Aufmerksamkeit wird dem einzigen umfangreichen, obwohl nicht verbindlichen, Instrument des Schutzes von älteren Personen gewidmet, das im Rahmen der Arbeit des Europarates eingenommen wurde: der Empfehlung CM/Rec(2014)2 des Ministerausschusses zur Förderung der Menschenrechte älterer Personen.

Schlagwörter: ältere Personen, die Rechte der älteren Personen, Menschenrechte, die Europäische Union, der Europarat.